

ОЦІНКА ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ, ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

*(методико-правовий
аспект з урахуванням
зарубіжного досвіду)*

Національна академія правових наук України
Науково-дослідний інститут
інтелектуальної власності

Національна академія правових наук України

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності

**Оцінка людських ресурсів, людського потенціалу
та людського капіталу**
(методико-правовий аспект
з урахуванням зарубіжного досвіду)

Монографія

Київ

**Інтерсервіс
2014**

УДК 347.(77+78)
ББК 67.9 (Укр.) 304.3
О 93

*Рекомендовано вченою радою Науково-дослідного
інституту інтелектуальної власності НАПрН України
(протокол №8 від 30 вересня 2014 р.)*

Автори:

Бутнік-Сіверський О. Б., Орлюк О.П., Падучак Б.М., Шульпін І.Л.

Науковий редактор:

О. Б. Бутнік-Сіверський, доктор економічних наук, професор, чл.-кор.
Академії технологічних наук України

Рецензент:

Драган О. І., завідувач кафедри управління персоналом та економіки
праці Національного університету харчових технологій Міністерства
освіти України, доктор економічних наук, професор

Оцінка людських ресурсів, людського потенціалу та людського
капіталу (методико-правовий аспект з урахуванням зарубіжного
досвіду): монографія / Бутнік-Сіверський О. Б., Орлюк О. П., Падучак
Б. М., Шульпін І. Л.; за наук. ред. д.е.н., проф. Бутнік-Сіверського О.
Б.; НДІВ НАПрНУ — К. : Інтерсервіс, 2014. — 158 с
ISBN 978-617-696-532-9

Розкрито методико-правові аспекти оцінки людських ресурсів, людського
потенціалу та людського капіталу з урахуванням зарубіжного досвіду.
Розглянуто теоретичні засади визначення людських ресурсів, людського
потенціалу та людського капіталу і методичний аспект їх оцінки у сфері
інтелектуальної власності.

Розраховано на науковців, студентів, аспірантів, викладачів вищих
навчальних закладів з юридичних та економічних спеціальностей, а
також на спеціалістів-практиків.

ДК 347.(77+78)

ББК 67.9 (4Укр) 304.3

Відтворення всієї книги чи якої-небудь її частини будь-якими засобами
або у якій-небудь формі, у тому числі в Інтернеті, забороняється
без письмового дозволу Інституту

ISBN978-617-696-532-9 © Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності
НАПрН України, 2014

ЗМІСТ

	стор.
Передмова	5
Глава 1. Теоретичні засади визначення людських ресурсів, людського потенціалу та людського капіталу	
1.1 Визначення людських ресурсів та їхньої економічної природи	9
1.2. Використання трудових ресурсів як ознаки людських ресурсів	15
1.3. Використання терміна «трудоий потенціал» як інтегральної оцінки економічної активності населення	19
1.4 Управління людськими ресурсами — головна функція будь-якої організації	21
1.5 Людські ресурси у сфері інтелектуальної власності	26
1.6. Людський потенціал у сфері інтелектуальної власності	28
1.7. Людський капітал — чинник економічного розвитку держави	35
1.8. Людський капітал у сфері інтелектуальної власності	44
	53
Глава 2. Методичний аспект оцінки людських ресурсів в сфері інтелектуальної власності	
2.1. Способи вираження оцінки та їхній економічний зміст	
2.2 Методичний підхід до оцінки людських ресурсів в сфері інтелектуальної власності	54
2.3. Методи оцінки персоналу	56
2.4 Результат оцінки людських ресурсів у сфері інтелектуальної власності	60
	61
Глава 3. Методичний аспект оцінки людського потенціалу у сфері інтелектуальної власності	
3.1. Методичний підхід до оцінки людського інтелектуального потенціалу на макрорівні	
3.2. Методика обчислення інтелектуального потенціалу порівняно з колишнім СРСР та Росією	67
3.3. Кадровий інтелектуальний потенціал на макрорівні	73
	76
3.4. Методичний підхід до оцінки людського інтелектуального потенціалу на макрорівні	
3.5 Оцінка творчого потенціалу на прикладі ТОВ «Просервіс»	79

Глава 4. Методичний аспект оцінки людського капіталу у сфері інтелектуальної власності	
4.1. Оцінка результативності творчої діяльності людини у сфері інтелектуальної власності та підходи до її використання	85
4.2. Методичні підходи до комплексної оцінки вартості конкурентного людського капіталу підприємства	92
4.3. Методика розрахунку потенційної вартості людського капіталу підприємства	95
4.4. Метод визначення вартості людського капіталу за принципом капіталізації майбутніх доходів, заснований на перевазі певних вигод у часі	97
4.5. Оцінка людського капіталу по аналогії з фізичним капіталом	99
4.6. Оцінка людського капіталу на основі з приросту вартості від його функціонування	99
4.7. Оцінка ринкової вартості людського капіталу	100
4.8. Визначення загальної вартості людського капіталу	101
4.9. Оцінка людського капіталу з урахуванням трудомісткості праці на підприємстві	101
4.10. Оцінка людського капіталу з урахуванням трудомісткості праці в науково-дослідній установі	115
Список використаних джерел	

Передмова

За економічною природою в інтелектуальній економіці *інтелектуальний капітал* має двополярну структуру: з одного боку — авансована вартість, яка еквівалентна вартості *об'єктів права інтелектуальної власності*, що трансформуються й у процесі руху приносять додаткову вартість; на другого — людський капітал, який є еквівалентом *вартості інтелектуальної сили* через заробітну плату оцінених інтелектуальних зусиль одного чи сукупності кваліфікованих працівників, що перебувають у процесі розробки та впровадження інтелектуального продукту (продукції). Як бачимо, кожна складова інтелектуального капіталу виконує свою функцію, спрямовану на отримання додаткової вартості (прибутку). І все-таки первішим лишається людський капітал, без участі якого не народжується еквівалентна вартість об'єктів права інтелектуальної власності.

Сьогодні в учених є різні погляди на природу, економічний зміст формування та вплив складових інтелектуального капіталу. Тут необхідно теоретично визначитися з економічними категоріями, що суттєво впливають на сприйняття економічної природи системи взаємопов'язаних між собою складових інтелектуальної економіки та є водночас теоретичним підґрунтям для цього дослідження *методологій оцінки людських ресурсів, людського потенціалу та людського капіталу*.

Частіше в економічних джерелах вживають як інтегроване поняття «людський капітал», яке розширює та розмиває його зміст і призначення в інтелектуальній економіці, а також заважає сформулювати методологію оцінки його вартості. Саме тому автори цього дослідження зупинилися на детальному розгляді *оцінки людських ресурсів, людського потенціалу та людського капіталу*, узагальнюючи різні погляди й підходи вчених до економічного змісту окремо людських ресурсів, людського потенціалу та людського капіталу, розглядаючи їх у зрізі теми цього дослідження, беручи до уваги послідовність та глибину економічної природи сприйняття, а також участі у сфері інтелектуальної власності.

У *першій частині* цього дослідження розглянуто теоретичні засади визначення людських ресурсів, людського потенціалу та людського капіталу, що пов'язані з розкриттям економічної природи людських ресурсів, їхньою характеристикою з позиції трудових ресурсів і використання терміна «трудоий потенціал» як інтегральної оцінки економічної активності населення. З людськими ресурсами пов'язані функції управління будь-якої організації. На цьому теоретичному підґрунті досліджено людські ресурси та людський потенціал у сфері інтелектуальної

власності. Це узагальнення дозволило розглядати людський капітал як чинник економічного розвитку держави та з позиції обґрунтування його у сфері інтелектуальної власності.

На наш погляд, *людські ресурси в сфері інтелектуальної власності* — це кількість працівників з вищим рівнем кваліфікації, залучених до процесу розробки інтелектуального продукту (в науковій сфері діяльності) й інтелектуальної продукції (у виробничій сфері діяльності). Тобто залучаються не всі людські ресурси, а лише та їх частина, котра здатна до творчої праці, спроможна розробити об'єкти інтелектуальної власності.

На наш погляд, *людський інтелектуальний потенціал*, на відміну від трудового потенціалу, — це гранична величина можливої участі людських ресурсів у сфері інтелектуальної власності в процесі розробки інтелектуального продукту (в науковій сфері діяльності), й інтелектуальної продукції (у виробничій сфері діяльності); це інтегральна оцінка кількісних і якісних характеристик економічної активності творчих працівників, здатних до створення інтелектуальної власності. *Економічна активність творчих працівників* — це прагнення працездатних творчих людей створити інтелектуальні продукти (продукцію) та застосувати її на практиці відповідно до наявних здібностей до праці, знань і досвіду за винагороду в грошовій або іншій формі.

Людський капітал з позиції можливості створення, накопичення та передачі знання розглядається як *вартісна оцінка інтелектуальної сили*, інтелектуальних зусиль одного чи сукупності висококваліфікованих працівників, які перебувають в процесі розробки та впровадження інтелектуального продукту (продукції) з метою отримання доходу (прибутку). Людський капітал пов'язується з економічною теорією інвестиційними (капітальними) вкладеннями в людину, що настільки ж прибуткові, як й інвестиції в будь-який інший фактор виробництва.

Емпіричні дослідження показують, що між інвестиціями в людський капітал та доходами (прибутком) існує пряма позитивна залежність. Звідси випливає й завдання підприємства чи установи щодо людського капіталу: оптимізувати організацію та управління людським інтелектуальним потенціалом, підвищувати продуктивність творчої праці персоналу. Управління персоналом, а отже, й організація та продуктивність творчої праці, — стратегічна функція менеджменту.

У *другій частині* цього дослідження розглянуто методичний аспект оцінки людських ресурсів у сфері інтелектуальної власності, що охоплює способи вираження оцінки та їх економічний зміст, методичний

підхід до оцінки людських ресурсів у сфері інтелектуальної власності, методи оцінки персоналу й результат оцінки людських ресурсів у сфері інтелектуальної власності.

На наш погляд, людські ресурси у сфері інтелектуальної власності мають відповідати вимогам до прояву творчих здібностей, набутих знань і досвіду, інтелектуальній здатності створити інтелектуальний продукт (продукцію). Це мають бути висококваліфіковані кадри. Для цієї мети повинні бути залучені методи оцінки, що застосовуються для всіх видів людських ресурсів (трудових ресурсів) за умови їх сепарації, добору за якістю освіти та здатністю до індивідуальної творчої праці. Такий підхід спрощує завдання щодо підбору традиційних й сучасних методів оцінки людських ресурсів у сфері інтелектуальної власності, що застосовуються в бізнесі при формуванні керівних та висококваліфікованих кадрів у підрозділах підприємств (компаній) та організацій. Оцінка передбачає наявність критеріїв оцінки компетенції, KeyPerformanceIndication — ключового показника ефективності, що надає можливість оцінити ефективність виконуваних дій, та шкали оцінки.

У *третьій частині* розглянуто методичний аспект оцінки людського потенціалу у сфері інтелектуальної власності, до якого належить методичний підхід до оцінки людського інтелектуального потенціалу на макrorівні та методику обчислення інтелектуального потенціалу порівняно з колишнім СРСР — Росії, як приклад її застосування, та в комплексі — кадровий інтелектуальний потенціалу на макrorівні, методичний підхід до оцінки людського інтелектуального потенціалу на мікрорівні та оцінку творчого потенціалу на прикладі ТОВ «Просервіс».

Потрібно зазначити, що найбільш відомим і важливим інтегральним показником, розробленим під егідою ЮНЕСКО та широко застосовуваним у міжнародних порівняннях, є *індекс людського розвитку (ІЛР)*, який ще називають *індексом розвитку людського потенціалу (ІРЛП)*. Тут, на нашу думку, розвиток людського потенціалу не тотожний людському інтелектуальному потенціалу за відповідний період, що видно при розгляді методики розрахунку. Та методичний підхід до розрахунку *ІЛР* або *ІРЛП* може мати перспективу для оцінки людського інтелектуального потенціалу.

На мікрорівні визначення людського інтелектуального потенціалу сьогодні розглядають з позиції інноваційної діяльності. Кадровий потенціал інноваційного підприємства визначається не тільки кількісним складом персоналу, що безпосередньо чи опосередковано пов'язаний з

інноваційною діяльністю підприємства, а також і його якісними характеристиками, які розглядають як активи персоналу. Найчастіше для оцінки потенціалу персоналу на мікрорівні, зайнятого творчою працею, застосовують метод експертних оцінок. Для проведення оцінки цим методом необхідно сформувавши систему критеріїв і показників, які характеризують стан кадрового потенціалу та за якими має проводитися оцінка, й експертно визначити вагомість (у % або відносних величинах) кожного показника (але так, щоб сума коефіцієнтів вагомості становила 100 % або 1). Цей метод дає можливість оцінювати показники з різними одиницями виміру (кількісні та якісні).

У *четвертій частині* цього дослідження розглянуто методичний аспект оцінки людського капіталу у сфері інтелектуальної власності, Що охоплює оцінку результативності творчої діяльності людини у сфері інтелектуальної власності та підходи до їх використання, методичні підходи до комплексної оцінки вартості конкурентного людського капіталу підприємства, методику розрахунку потенційної вартості людського капіталу підприємства, метод визначення вартості людського капіталу за принципом капіталізації майбутніх доходів, заснований на перевазі певних вигод у часі, оцінку людського капіталу за аналогією з фізичним капіталом, оцінку людського капіталу на основі приросту вартості від його функціонування, оцінку ринкової вартості людського капіталу та визначення загальної вартості людського капіталу. Більш детально як методику обчислення наведено оцінку людського капіталу з урахуванням трудомісткості праці на підприємстві та в науково-дослідній установі.

Варто зазначити, що результати праці слід оцінювати з двох позицій: як кінцеві результати діяльності підрозділів й організації загалом та як безпосередні результати праці кожного працівника. Тут необхідно звернути увагу на кінцеві результати діяльності підрозділів й організації загалом як суму вартості індивідуальних людських інтелектуальних капіталів, так і на результати праці кожного працівника як індивідуальний людський інтелектуальний капітал конкретної особи, що методично потребує розробки відповідного підходу до оцінки. При цьому варто зважати на: новизну та перспективність розробок; кількість запропонованих і реалізованих наукових й технічних пропозицій; кількісну значущість відкриттів і винаходів та проданих ліцензій; економічний ефект, отриманий від реалізації відкриттів і винаходів; практичний внесок у підвищення технічного рівня й техніко-економічних показників підприємств галузі порівняно з витратами

наукових організацій; економічний ефект, отриманий завдяки використанню закінчених розробок і реалізованих робіт; техніко-економічні показники запропонованих та освоєних виробництвом розробок порівняно з кращими закордонними зразками; терміни проведення робіт за їхньої високої якості; економію грошових і матеріальних ресурсів та підготовку наукових кадрів.

На нашу думку, у перспективі необхідно врахувати, що кожний метод оцінки людського капіталу потребує обґрунтування, економічного осмислення з позиції завдання, котрі він вирішує, та враховування в розрахунку оцінки результативності творчої діяльності людини у сфері інтелектуальної власності.

Привабливість запропонованого дослідження є очевидною, воно спрямоване на оцінку людських ресурсів, людського потенціалу та людського капіталу в розрізі розкриття методико-правового аспекту з урахуванням закордонного досвіду.

Монографія буде цікава науковцям, студентам, аспірантам, викладачам вищих навчальних закладів з юридичних та економічних спеціальностей, а також спеціалістам-практикам, які пов'язані зі сферою інтелектуальної власності.

Автори розділів дослідження: д.е.н., проф. Бутнік-Сіверський О. Б. — передмова; д.е.н., проф. Бутнік-Сіверський О. Б. та д.ю.н., чл.-кор. НАПрНУ, проф. Орлюк О. П. — частина перша; д.е.н., проф. Бутнік-Сіверський О. Б., к.ю.н. Падучак Б. М. та Шульпін І. Л. — частини друга, третя та четверта.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутнік-Сіверський О. Б. Економіка інтелектуальної власності /О. Б. Бутнік-Сіверський. — К. : Ін-т інтел. власн. і права. — 2004. —С 296.
2. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудоі відносини : підручник / О. А. Грішнова. — 4-те вид., оновлене. — К. : Знання, 2009.— 390 с [Електронний ресурс]. — Режим доступу :http://www.ecstudy.com/ru/literature/b401198_grishnova_ekonomika_pratsi_ta_sotsialno_trudovi_vidnosini.htm;
3. Основы экономической теории : учебник / С. В. Мочерный, В.К. Симоненко, В. В., Секретарюк, А. А. Устенко; под общ.ред.С.В. Мочерного. — К.: Об-во «Знання», КОО, 2000. — 607 с.
4. Богиня Д. П. Основы економіки праці : навч. посіб. / Д. П. Богиня, О. А. Грішнова. — 2-ге вид. — К. : Знання-Прес, 2001. — 313 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://sesia.com.ua/book/40/2646.html>.
5. Людські ресурси і трудовий потенціал [Електронний ресурс]. — Режим доступу :<http://www.br.com.ua/inshe/Microeconomic/36722-3.html>.
6. Трудові ресурси і трудовий потенціал суспільства [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://knowledge.allbest.ru/economy/2c0a65635a3ac78a5c53b88521316c27_0.html.
7. Трудові ресурси і трудовий потенціал суспільства [Електронний ресурс].— Режим доступу : <http://5fan.ru/wievjob.php?id=31519>.
8. Сукупна пропозиція на ринку праці [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [_rinku_pratsi](#).
9. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудоі відносин : підручник. — К. : Знання, 2004. — С. 47-66.
10. Єсінова Н. І. Економіка праці та соціально-трудоі відносин : навч. посібник / Н. І. Єсінова. — К. : Кондор, 2004. — 432 с Глава III с. 39-73. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://otherreferats.allbest.ru/management/00146859_0.html.
11. Назва з екрану [Електронний ресурс].— Режим доступу : <http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/168433/%D0%9F%D0BE%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%B0%D0%BB>
12. Словарь иностранных слов / под ред. И. В. Лёхина и проф.Ф. Н. Петрова. — М.: Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1954. — 856 с.
13. Людський потенціал національної економіки [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://studopedia.net/8_62449_lyudskiy-potentsial-natsionalnoi-ekonomiki.html.
14. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудоі

відносин : підручник / О. А. Грішнова. — К. : Знання, 2004. — С. 68-121.

15. Управління людськими ресурсами [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bestreferat.ru/referat-134115.html>.

16. Саймон П. Менеджмент в организациях / П. Саймон, Д. Смитбург, В. Томпсон. — М. , 1995.

17. Концепция 7С [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.executive.ru/wiki/index.php/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D0%B8%D1%8F_7%D0%A1.

18. Основные концепции менеджмента [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://otherreferats.allbest.ru/management/00014768_0.html.

19. Цуруль О. А. Менеджмент у державних організаціях / О. А. Цуруль. — 5.1. Суть і зміст управління людськими ресурсами [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://studentbooks.com.ua/content/view/98/42/1/19>.

20. Лазоренко Л. Особливості сучасного управління ресурсами / Л. Лазоренко [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://personal.in.ua/article.php?ida=635>.

21. Коваленко Є. Ю. Людські ресурси та особистості сучасного управління / Є. Ю. Коваленко [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1631/1>.

22. Аугустинавичюте А. Дуальная природа человека / А. Аугустинавичюте // Менеджмент и кадры: психология управления, соционика и социология. — 2004. — № 7—11.

23. Бажин И. И. Управление различиями / И. И. Бажин. — Х.: Консум, 2004. — 392 с.

24. Боровинская Д. Н. Новая модель человека / Д. Н. Боровинская // Философия, социология и политология. — 2008. — № 1. — С. 63-66.

25. Гуленко В. В. Менеджмент слаженной команды: Соционика и социоанализ для руководителей / В. В. Гуленко. — Новосибирск: РИПЭЛ, 1995 — 192 с.

26. Доронін А. В. Поведінка персоналу виробничої організації. Оцінка, управління, розвиток : монографія / А. В. Доронін. — Х.: ІНЖЕК, 2008. — 320 с

27. Доронина М. С. Развитие персонала через деятельное обучение / М. С. Доронина, А. А. Полубедова // Економіка та держава. — 2011. — № 6. — С. 17-20.

28. Дороніна М. С. Людські ресурси виробничої організації. Діагностика, розвиток: монографія / М. С. Дороніна, К. В. Сатушева; за заг. ред. докт. екон. наук, професора Дороніної М. С. — Х.: ВидХНЕУ, 2011. — 232 с

29. Дороніна М. С. Моделювання системи джерел активізації трудової поведінки персоналу / М. С. Дороніна, К. В. Сатушева, А. О. Полубедова//Економіка. Менеджмент. Підприємництво: збірн. наук. праць ; гол. ред. Г. В. Козаченко; редкол. : І. Р. Бузько та ін. — Луганськ : Вид. СНУ ім. В. Даля, 2010.— № 22 (І). — С 71-80.
30. Осовська Г. В. Управління трудовими ресурсами : навч. посібн. / Г. В. Осовська, О. В. Крушельницька. — К. : Кондор, 2003. —С 32-41.
31. Перспективи інтелектуальної власності в умовах зростання «людського капіталу» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://pidruchniki.com/16850303/ekonomika/perspektivi_intelektualnoyi_vlasnosti_umovah_zrostannya_lyudskogo_kapitalu.
32. Плаксунова Т. А. Экономический рост и становление концепции экономического развития / Т. А. Плаксунова. — С. 108.
33. Стефанишин О. В. Людський потенціал економіки України(політико-економічний аналіз) : дис... д-ра наук: 08.00.01. / Ольга Василівна Стефанишин. — 2007 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/349141.html>.
34. Мамонов К. А. Інтелектуальний потенціал: сутність та особливості використання / К. А. Мамонов, О. І. Угоднікова [Електронний ресурс].— Режим доступу :<http://eprints.kname.edu.ua/29337/1/357-362%D0%9C%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%20%D0%9A%D0%90.pdf>.
35. Мурашко В. В. Організаційно-економічне регулювання використання та розвитку інтелектуального потенціалу : автореф. дис...к.е.н. / В. В. Мурашко. — Донецьк : ДонНУ, 2006. — 20 с
36. Аньшин В. М. Инновационный менеджмент: Концепции, многоуровневые стратегии и механизмы инновационного развития[Текст]:учебное пособие / В. М. Аньшин, А. А. Дагаев. — М.:Дело,2006. — 584 с.
37. Матвеевич К. М. Гносеологія інтелектуального потенціал суспільства / К. М. Матвеевич // Економіка та підприємництво : зо.наук, праць молодих вчених та аспірантів. — Випуск 22.КНЕУ, 2009 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Etp/2009_22/Matusevych.pdf.
38. Грішнова О. А. Людський розвиток : навч. посібн. /О. А. Грішнова. — К. : КНЕУ, 2006. — 308 с
39. Петренко В. П. Управління процесами інтелектокористування в соціально-економічних системах : монографія. — Івано-Франківськ : Нова зоря, 2006. — 352 с
40. Канигін Ю. Інтелект народу / Ю. Канигін // Вісник Академії наук України. — 1993. — № 7. — С 37-47.
41. Малицький Б. А. Соціально-економічний зміст наукового потенціалу / Б. А. Малицький // Наука та наукознавство. — 1998. —№

4. — С 25-30.

42. Куценко В. Освіта як фактор стабільності та національної безпеки України / В. Куценко, В. Удовиченко, І. Опалєва // Економіка України. — 1998. — № 1. — С 12-21.

43. Зинов В. Г. Управление интеллектуальной собственностью : учебн. пособ. / В. Г. Зинов. — М. : Дело, 2003. — 512 с.

44. Гадзало А. Я. Значення інтелектуального потенціалу в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів/ А. Я. Гадзало // Економіка АПК. — 2006. — С. 138-142.

45. Орищенко В. Національна еліта та інтелектуальний потенціал України / В. Орищенко // Матеріали міжнародної наукової конференції. — Львів, 1966. — С 88.

46. Яновський О. Нематеріальні активи у бізнесовій діяльності підприємств / О. Яновський // Інтелектуальний капітал. — 2004. — № 1. — С 42-45.

47. Довгань О. О. Сутність та особливості визначення поняття «інтелектуальний капітал» / О. О. Довгань // Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. Науковий журнал. — № 6 (Т. 2). — Хмельницький : Хмельницький національний університет, 2009. — С 153-157 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2009_6_2/153-157.pdf.

48. Мойсеєнко І. П. Регресійний аналіз інтелектуального потенціалу / І. П. Мойсеєнко, М. Я. Демчишин // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — № 10. — С 142-148.

49. Стефанишин О. В. Людський потенціал ринкової економіки України / О. В. Стефанишин // Науковий вісник НЛТУ України : зб. науково-техн. праць. — Львів : НЛТУ України. — 2006. — Випуск 16.1. — С 276-284 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/16_1/276_Stefanyszyn_16_1.pdf.

50. Борзенков В. Г. Человеческий потенциал как критический ресурс России / В. Г. Борзенков // Человек. — 2008. — № 3. — С. 182-185.

51. Найда А. М. Интеллектуальный потенциал человеческих ресурсов социально-экономической системы / А. М. Найда // Сегодня и завтра Российской экономики. — 2011. — № 48. — С. 55-57.

52. Гальків Л. І. Фінансове забезпечення освітньої складової інтелектуального потенціалу людських ресурсів України / Л. І. Гальків [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2728>.

53. Семикіна М. В. Інтелектуальний потенціал та його роль у національній економіці/ М. В. Семикіна, В. І. Гунько [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://pk.napks.edu.ua/library/compilations_vak/eiu/2011/1/p_50_56.pdf.

54. Вовканич С. Й. Розбудова інноваційного суспільства в контексті демографічного розвитку України / С. Й. Вовканич, Х. Р. Копистянська, С. О. Цапок // Актуальні проблеми економіки. — 2004. — № 8. — С 115-129.
55. Гава Ю. В. Інтелектуальний капітал — шлях до економічного зростання України / Ю. В. Гава // Актуальні проблеми економіки. — 2006. — № 12. — С 130-137.
56. Розумний М. М. Інтелектуальний потенціал України: проблеми реалізації / М. М. Розумний; ред. кол. : В. В. Різун (гол.ред.), М. М. Розумний, В. І. Голдовенко та ін. // Київський нац. ун. ім. Тараса Шевченка. Наукові записки інституту журналістики. — К. : Інститут журналістики. — 2003. — Т. 12. Липень—вересень. — С. 90—93.
57. Капітан І. Б. Формування структури інноваційного потенціалу підприємств й управління його розвитком / І. Б. Капітан // Актуальні проблеми економіки. — 2006. — № 12. — С. 130-137.
58. Сучасні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України : В 3-х т. / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця, акад. НАН України В. П. Семіноженка, чл. - кор. НАН України Б. Є. Кваснюка. — К. : Фенікс, 2007. — 544 с
59. Стефанишин О. Людський потенціал економіки України : монографія / О. Стефанишин. — Львів : ВЦ ЛДНУ імені Івана Франка, 2006. — 299 с
60. Людський капітал як потенційний фактор економічного розвитку держави [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://otherreferats.allbest.ru/economy/00130034_0.html.
61. Близнюк В. В. Людський капітал як фактор економічного розвитку (еволюція методологічних підходів та сучасність) / В. В. Близнюк // Економіка і прогнозування. — 2005. — № 2. — С 64-78.
62. Бородіна О. Людський капітал як основне джерело економічного зростання / О. Бородіна // Економіка України. — 2003. № 7. — С 48-53.
63. Грішнова О. А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки / О. А. Грішнова. — К. : Знання, КОО2001. — 254 с
64. Сіверська Л. Б. Людський капітал як потенційний фактор економічного розвитку держави / Л. Б. Сіверська // Науковий вісник. — 2006 р. — Вип. 16.2.
65. Беккер Г. Экономика семьи и макроповедение/ Гарри Беккер// США: экономика, политика, идеология. — 1994. — № 3 —С. 103-104.
66. Mill J. S. On the definition of political economy and on method of investigation proper to it / J. S. Mill // Collected works. Toronto, 1970. — Vol. 4. — P. 301-321.
67. Mill J. Principles of Political Economy / J. S. Mill. —

L1920. — P. 47.

68. Д'юї Дж. Демократія і освіта / Джон Д'юї. — Львів : Літопис, 2003. — 294 с [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://terepishchyi.com/dzhon-dyuji-demokratiya-i-osvita>.

69. Fisher I. The Natura of Capital and Income / I. Fisher. — L., 1927. — P. 5, 51-52, 68-69.

70. Фишер С. Экономика / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи; пер. со 2-го англ. изд. — М.: Дело ЛТД, 1995. — 864 с. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.alleng.ru/d/econ/econ009.htm>.

71. Thurow L. Investment in Learning / L. Thurow. — San Francisco, 1978. — P. 15.

72. Thurow L. Investment in Humen Capital / L. Thurow. — Belmont, 1970. — P. 104.

73. Machlup F. The Economics of Informations and Human Capital / F. Machlup. — Princeton, 1984. — 519 с

74. Machlup F. The Economics of Informations and Humen Capital / F. Machlup. — Princeton, 1984. — P. 419.

75. Концепція людського капіталу [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://buklib.net/books/31294>.

76. Denison E. The Sources of Economic Growth in the United States and the Alternatives before us / E. Denison. — N.Y., 1962 — P. 69-70.

77. Капелюшников Р. И. Современные буржуазные концепции формирования рабочей силы / Р. И. Капелюшников. — М., 1981. — С. 34.

78. Shultz N. Human Capital: Policy Issues and Research Opportunities // Human Resources / N. Shultz / Fiftieth Anniversary Colloquium VI. — N.Y., 1975. — P. 69.

79. Taubman P. The Relative Influence of Inheritable and Enviromental Factors and the Importance of Intelligence in Earnings Func

80. tions./ P. Taubman// Personal Income Distribution. — Amsterdam, 1978. — P. 393.

81. Грішнова О. А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки / О. А. Грішнова. — К. : Знання, 2001. — 254 с.

82. Панчук Ю. В. Особливості іноземного інвестування в людський капітал національної економіки / Ю. В. Панчук, М. Я. Шкрібляк [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=13082>.

83. Людський капітал: сутність та оцінка [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://e-works.com.ua/work/5599_Ludskii_kapital_sytnist_ta_ocinka.html.

84. Макконнелл К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и

політика / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю. — М.:ИНФРА-М, 2003. — 972 с.

85. Близнюк В. В. Людський капітал як фактор економічного розвитку / В. В. Близнюк // Економіка і прогнозування. — 2005. — № 2. — 250 с

86. Інтелектуальна складова людського потенціалу: інноваційні напрямки розвитку в умовах глобалізації [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://otherreferats.allbest.ru/sociology/00274124_O.html.

87. Федулова Л. І. Підходи до формування дієвої інноваційної стратегії України / Л. І. Федулова, І. А. Шовкун // Наука та інновації. — 2009. — Том 5. — № 3. — С 5-15.

88. Суярова О. О. Систематизація сутності людського, інтелектуального та інноваційного капіталів / О. О. Суяров // Механізм регулювання економіки. — 2009. — № 4. — С. 233-241.

89. Кендрик Дж. Совокупный капитал США и его формирование / Дж. Кендрик. — М., 1978.

90. Карнеги Д. Как завоевать друзей и оказывать влияние на людей / Д. Карнеги. — Самара, 1994. — С. 17-18.

91. Жук Ю. Людський капітал як фактор розвитку економіки України / Ю. Жук [Електронний ресурс].— Режим доступу:http://library.udpu.org.ua/library_files/stud_konferenzia/2011_1/vis-nuk_18.pdf.

92. Людський потенціал національної економіки [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://studopedia.net/8_62449_lyudskiy-potentsial-natsionalnoi-ekonomiki.html.

93. Амосов О. Формування людського капіталу в умовах інноваційної економіки: методологічний аспект / О. Амосов, А. Дегтяр // Публічне управління: теорія та практика. — 2011. — № 3 (7). С 164-172.

94. Бриль І. В. Економічна сутність взаємозв'язку інтелектуального капіталу та інтелектуального потенціалу підприємства [Електронний ресурс]. — Режим доступу:<http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=73749>.

95. Стюарт Т. Интеллектуальный капитал. Новый источник богатства организаций / Т. Стюарт // Новая постиндустриальная волна на Западе: антология / под ред. В. Л. Иноземцева. — М.:Academia1999. — С. 372-401.

96. Stewart T. Brainpower / T. Stewart // Fortune. — 1991 — June 3. — P. 42-60.

97. Edvinsson L. Intellectual Capital. Realizing Your Companys True Value by Finding Its Hidden Brainpower/L. Edvinsson, M. S. Malone. — New York : Harper Business, 1997.

98. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал / Э. Брукинг; пер.

сангл.; под ред. Л. Н. Ковачина. — СПб. : Питер, 2001. — 288 с.

99. Иноземцев В. Л. «Класс интеллектуалов» в постиндустриальном обществе / В. Л. Иноземцев // Социс. — 2000. — № 6. — С. 67-77.

100. Брукинг Э. Управление интеллектуальным капиталом: проблемы и решения [Электронный ресурс] / Э. Брукинг. — Режим доступа:<http://www.intelcapitaVbrooking.php>.

101. Прусак Л. Как превратить знания в стоимость / Л. Прусак, С. Лессер // Альпина Бизнес Букс, 2005. — 248 с.

102. Иноземцев В. Л. За пределами экономического общества / В. Л. Иноземцев. — М.: Academia-Наука, 1998. — 640 с.

103. Леонтьев Б. Б. Цена интеллекта. Интеллектуальный капитал в российском бизнесе / Б. Б. Леонтьев. — М.: Акционер, 2002. — 200 с.

104. Україна у вимірі економіки знань / за ред. акад. НАН України В. М. Геєця. — К.: Основа, 2006. — 592 с.

105. Чухно А. А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України (початок) / А. А. Чухно // Економіка України. — 2001. — № 11. — С. 42-49.

106. Интеллектуальный потенциал организации [Электронный ресурс]. — Режим доступа:<http://jeazy.ru/2007/08/28/intellektualnyj-potencial-organizacii>.

107. Мойсеенко І. П. Дослідження інтелектуального потенціалу мікробізнесу / І. П. Мойсеенко // Журнал європейської економіки. — 2008. — Т. 7. — № 3. — С 299-306.

108. Данилишин Б. М. Відтворення інтелектуального потенціалу у контексті розвитку знаннєвої економіки / Б. М. Данилишин, В. І. Куценко // Вісник НАН України. — 2004. — № 7. — С 15-24.

109. Голикова Н. В. Людський капітал як фактор зростання та розвитку економіки : дис. канд. екон. наук: 08.01.01 / Наталія Володимирівна Голикова / НАН України; Інститут економічного прогнозування. — К., 2004 [Електронний ресурс]. — Режим доступу ; <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/27779.html>.

110. Философия: Энциклопедический словарь; под редакцией А.А. Ивина. — М.: Гардарики, 2004 — [Электронный ресурс]. — Режим доступа:http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/891/%D0%9E%D0%A6%D0%95%D0%9D%D0%9A%D0%90.

111. Оценка персонала [Электронный ресурс]. — Режим доступу : https://ru.wikipedia.org/wiki/%CE%F6%E5%ED%EA%E0_%EF%E5%F0%F1%EE%ED%E0%EB%E0.

112. Ключков А. К. КРІ и мотивация персонала. Полный сборник практических инструментов / А. К. Ключков. — Эксмо, 2010. — 160 с.

113. Хьюзлид Марк А. Измерение результативности работы HR-департамента. Люди, стратегия и производительность / Марк А.

Хьюзлид, Дэйв Ульрих, Брайан И. Беккер = TheHRScorecard: Linking People, Strategy, and Performance. — М. : Вильяме, 2007. — С. 304.

114. Татьяна Баскина. Техники успешного рекрутмента / Татьяна Баскина. — М.: Альпина Паблишер, 2014. — 288 с.

115. Арапова О. М. Компетентнісний підхід як чинник підвищення конкурентоспроможності підприємства / О. М. Арапова, В. П. Фрідріф, В. А. Модирка // ЕКОНОМІКА: реалії часу. № 1(6), 2013. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/No1/207-211.pdf>

116. Круговая оценка персонала или метод 360 градусов. Дайджест [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://nk-spb.ru/biblioteka/statja/krugovaja-ocenka-personala-ili-metod-360-gradusov-daidzh/?cHash=aee433ca463b53552403bcl6b6a62df2>.

117. Ашмарин І. І. Людський потенціал Росії / І. І. Ашмарин [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://psm.in.ua/00.aspx-434.html>.

118. Грiшнова О. А. Людський розвиток : навч. посiб / О. А. Грiшнова. — К. : КНЕУ, 2006. — 308 с

119. Человеческое развитие: новое измерение социально-экономического прогресса : уч. пособ.; под общ. ред. проф. В. П. Колесова. — М.: Права человека, 2008. — 636 с.

120. Чуприна О. О. Розвиток людського потенціалу в Україні : методика оцінки та сучасний стан / О. О. Чуприна, К. С. Чуприн [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.r.usnauka.com/25_NPM_2009/Economics/51367.doc.htm.

121. Доклад о развитии человека 2007/2008. Борьба с изменениями климата: человеческая солидарность в разделенном мире / пер. с англ. — М.: Весь мир, 2007. — 400 с.

122. Янишівський В. М. Оцінка сучасного стану розвитку людського капіталу та його впливу на соціально-економічний розвиток і якість життя населення регіонів України / В. М. Янишівський // Економіка та держава. — 2010. — № 9. — С 64-67.

123. Батченко Л. В. Фактори формування і використання людського капіталу України / Л. В. Батченко, Н. А. Мякотіна // Держава та регіони (Економіка і підприємництво). — 2011. — № 3. — С 5-8.

124. Лавриненко С І. Шляхи реалізації політики поліпшення якості життя населення України у 2005-2010 роках / С І. Лавриненко // Україна в 2005-2009 рр. : стратегічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку : [монографія] / С І. Лавриненко, О. М. Пищуліна, О. В. Шевченко. — К., 2010. — С 169.

125. Татаревська Т. М. Проблеми і перспективи розвитку людського капіталу / Экономические науки / 10. Экономика предприятия / Т. М. Татаревська, В. В. Карташова [Електронний ресурс]. — Режим доступу :

http://www.rusnauka.com/32_PVMN_2011/Economics/10_95930.doc.htm

126. Сарканіч Г. І. Якісні методи оцінки людського капіталу. Исследование автоколебаний при моделировании гармонического осциллятора с использованием комплексов моделирования / Г. І. Сарканіч, Н. О. Подлужна // Матеріали міжнародної науково-технічної конференції молодих учених і студентів «Актуальні проблеми економічного та соціального розвитку виробничої сфери». — В 2-х томах. — Т. 1. — Донецьк : ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», 2011. — С 153-155 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://masters.donntu.edu.ua/2012/iem/sarkanich/library/article1.htm>.

127. Ніколайчук М. В. Проблеми оцінки людського капіталу в системі формування конкурентної політики підприємств / М. В. Ніколайчук [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://mev-hnu.at.ua/load/mizh-narodna_naukovo_praktich-naavlinnja_personalom_pidpriemstv_za_umov_suchasnogo_rozvitku_rinku_praci/6-1-0-80

128. Семёнова М. В. Оценка человеческого капитала / М. В. Семёнова [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.cons-s.ru/articles/88>

129. Огурцова М. А. Организационно-экономические механизмы инвестирования в развитие и реализацию человеческого капитала: автореф. дис. канд. экон. наук: 08.00.05 / М. А. Огурцова; Санкт-Петербургский государственный университет экономики и финансов. — СПб, 2002. — 25 с.

130. Симонова Я. Г. Стоимостная оценка человеческого капитала и её участие в формировании стоимости бизнеса / Я. Г. Симонова // Экономика. Налоги. Право. — 2008. — № 3. — С. 130-138.

131. Голикова Н. В. Людський капітал як фактор зростання та розвитку економіки : автореф. дис. ... канд. экон. наук / Н. В. Голикова. — К., 2004. — 26 с

132. Кошулько О. П. Управління людським капіталом на підприємствах харчової промисловості : автореф. дис.канд. экон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / О. П. Кошулько. — К., 2008. — 20 с

133. Методика визначення трудомісткості та вартості робіт із стандартизації : Наказ № 274 від 19.10.2007 р. / Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики України, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 07.11.2007 р. за № 1251/14518.

134. Про затвердження Методики визначення трудомісткості та вартості робіт із стандартизації : Наказ № 274 від 19 жовтня 2007 р. / Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики року. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України

07.11.2007 р. за № 1251/14518; із змінами і доповненнями, внесеними Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 17 вересня 2013 р. № 1107 [Електронний ресурс].— Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE14518.html.

135. Методика определения стоимости разработки технической документации на автоматизированные системы управления (АСУ), осуществляемой с привлечением средств бюджета города Москвы. Правительство Москвы, Комитет по архитектуре и градостроительству города Москвы — МРР-3.2.26.02-08 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://files.stroyinf.ru/Data1/56/56973/>

136. Методика визначення вартості наукових робіт затвердженої 22.07.2008 р. Наказ № 545 від 22.07.2008 р. Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.uapravo.net/akty/law-resolution/akt3dloh8e/index.htm>.

137. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України № 1977-ХІІ від 13.12.1991 р., в редакції на 06.09.2014 р. [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1977-12>

138. Про затвердження Типового положення з планування, обліку і калькулювання собівартості науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт : Постанова № 830 від 20.07.1996 р. Кабінет Міністрів України, в редакції на 03.03.2011 р. [Електронний ресурс]. — Режим до ступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/830-96-%D0%BF>.

Наукове видання

**Оцінка людських ресурсів, людського потенціалу
та людського капіталу**
(методико-правовий аспект з урахуванням
зарубіжного досвіду)

Бутнік-Сіверський Олександр Борисович
Орлюк Олена Павлівна
Падучак Борис Михайлович
Шульпін Ігор Леонідович

Літературний редактор — *А. Осипова*
Комп'ютерне макетування — *Л. Цикаленко*

Адреса редакції:
03680, МСП, м. Київ-150, вул. Боженка, 11, корп. 4
Тел.: 228-21-36; тел./факс: 200-08-76
www.ndiiv.org.ua e-mail: letter@i.kiev.ua

Формат 60x84/16 Папір офсетний.
Гарнітура SchoolBookСТТ.
Ум.-друк. арк. 8,87. Наклад 300 прим. Зам № 539
Видавець: ТОВ «НВП «Інтерсервіс»
м. Київ, вул. Бориспільська, 9.
Свідоцтво: серія ДК № 3534 від 24.07.2009 р.
Виготовлювач: ТОВ «НВП «Інтерсервіс»
м. Київ, вул. Бориспільська, 9.
Свідоцтво: серія ДК № 3534 від 24.07.2009 р.
Тел./факс: 362-83-07